

1 Leden van de Staten-Generaal,

2

3 Wij leven in een tijd van tegenstrijdigheden en onzekerheid. Het is tegenstrijdig dat
4 bestaanszekerheden onder druk staan en armoede toeneemt in een periode van
5 economische groei en lage werkloosheid. Tegenstrijdig is dat mensen zich in ons vrije land
6 onvrij voelen om hun mening te geven, uit angst voor harde reacties of zelfs bedreigingen.

7 En zorgwekkend is ook dat mensen in een volwassen democratie als de onze het
8 vertrouwen verliezen in het oplossend vermogen van politiek en bestuur. Daarnaast groeit de
9 onzekerheid van mensen over de dag van morgen en de verder weg gelegen toekomst. Over
10 koopkracht en woningnood. Over de opvang van asielzoekers en de oorlog in Oekraïne.
11 Maar ook over de grote veranderingen die op ons afkomen op terreinen als arbeidsmarkt,
12 klimaat, energie en stikstof. Al deze onderwerpen zijn bepalend voor de manier waarop wij
13 en onze kinderen straks wonen, werken, ondernemen en met elkaar samenleven.

14

15 Toch mogen we houvast ontlenen aan de manier waarop ons land in het verleden
16 stapsgewijs grote veranderingen heeft doorgemaakt. Die geleidelijkheid is wezenlijk. Niet
17 alles kan en hoeft tegelijk, ook niet in het hier-en-nu. Vaak beseffen we pas achteraf hoe
18 ingrijpend ontwikkelingen zijn geweest. Denk bijvoorbeeld aan de periode van de industriële
19 revolutie of, dichterbij, de introductie van het internet. Denk aan de grote ruilverkavelingen en
20 de bouw van grote nieuwe woonwijken in de tweede helft van de vorige eeuw. Of denk aan
21 de moeilijke periode van de naoorlogse wederopbouw.

22

23 Zo sprak mijn grootmoeder in 1948 bij haar inhuldiging de volgende woorden tegen uw
24 voorgangers. Ik citeer:

25

26 *‘Wij bevinden ons op dit ogenblik van de wereldgeschiedenis in een toestand, waarin*
27 *alles aankomt op onze houding tegen de dreiging van nieuwe onheilen. Nederland*
28 *moet niet alleen drijvende blijven op de wilde golven van het wereldgebeuren. Het*
29 *moet zelf zijn koers bepalen, en bovendien trachten met de andere volken samen de*
30 *koers uit te zetten van de ganse wereldvloot.’*

31

32 Einde citaat. In die onzekere jaren hebben onze ouders en grootouders gezamenlijkheid en
33 veerkracht getoond. Van ons wordt nu, onder heel andere omstandigheden, hetzelfde
34 gevraagd. Daarin staat Nederland overigens niet alleen. Andere landen staan voor
35 vergelijkbare opgaven. Niemand kan voorspellen hoe de wereld eruitziet als de kinderen van
36 nu zelf kinderen hebben. Maar het zal anders zijn, want onze huidige manier van leven stuit
37 op economische, sociale en ecologische grenzen. Dat vergt een andere economie en

38 arbeidsmarkt. Een andere omgang met ruimte en natuur. Andere manieren van wonen,
39 werken, ondernemen en reizen. En andere vormen van samenleven. Wat niet verandert, is
40 dat samenwerking Nederland sterker maakt dan polarisatie. Dat is van alle tijden.

41

42 Het kabinet realiseert zich dat Nederlanders kritisch zijn op de werking van het politiek-
43 bestuurlijke bestel. Tegelijkertijd is nog altijd een ruime meerderheid tevreden over het
44 functioneren van de democratie. Voor het kabinet is dat een aansporing om, hoe moeilijk en
45 omstreden ook, die maatregelen te nemen die echt nodig zijn en daarover open en
46 transparant te zijn. Begin dit jaar startte het kabinet met een ambitieuze toekomstagenda
47 voor 2030 en daarna – in de overtuiging dat volgende generaties, net als wij, een goed leven
48 moeten kunnen leiden in een schoon en veilig land met kansen voor iedereen. Dat
49 perspectief moet er zijn voor mensen van elke geloofsovertuiging, geaardheid, leeftijd,
50 herkomst, opleiding of beroep. Voor inwoners van stad én platteland. Hier én in Caribisch
51 Nederland, in samenwerking met Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

52

53 Voorgaande generaties hebben de basis gelegd voor de voorspoed en vrije manier van
54 leven die zo kenmerkend zijn voor ons land. Nu wordt die manier van leven bedreigd door de
55 brute agressie van Rusland tegen Oekraïne. Sinds 1945 leven wij in Nederland in vrede. Nu
56 is een oorlog dichtbij en wordt de internationale rechtsorde en daarmee onze eigen vrijheid
57 aangevallen. We zeggen op 4 en 5 mei heel gemakkelijk dat de waarden van vrijheid en
58 democratie niet vanzelfsprekend zijn en dat ze actief onderhouden moeten worden en
59 doorgegeven. Nu worden we geconfronteerd met de vraag: wat hebben we daar dan
60 concreet voor over – moreel én materieel? De gastvrije opvang en alle hulp die vanuit
61 Nederland direct beschikbaar kwam, geven daarop een eerste antwoord.

62

63 De regering kiest met overtuiging voor militaire en humanitaire steun aan Oekraïne,
64 internationale sancties tegen Rusland, en eensgezindheid en nauwe samenwerking in de
65 Europese Unie, de NAVO en de Verenigde Naties. Oekraïne heeft het volste recht zichzelf te
66 verdedigen. Eens te meer blijkt dat voor Nederland de EU, de NAVO en de VN de ankers
67 zijn van het buitenlands en veiligheidsbeleid. Het kabinet heeft de voorgenomen extra
68 investeringen in defensie met brede parlementaire steun kunnen versnellen en verhogen.
69 Dat is nodig nu verschillende landen streven naar een wereld waarin het recht van de
70 sterkste geldt. In dat wereldbeeld worden democratie, soevereiniteit en vrijheid uitgehold.
71 Daartegen moet Nederland samen met zijn internationale partners een dam opwerpen. Dat
72 vraagt om een goed toegeruste krijgsmacht voor een veilig Europa en een krachtige NAVO.
73 Het vraagt een doelgerichte, democratische en zelfbewuste Europese Unie, die een grotere
74 rol pakt op het wereldtoneel. En het vraagt van Nederland dat het zijn bredere internationale

75 verantwoordelijkheid blijft nemen. Internationale samenwerking via hulp en handel draagt bij
76 aan vrede, veiligheid en een menswaardig bestaan wereldwijd.

77

78 Een direct gevolg van de oorlog en de internationale sancties tegen Rusland is dat gas,
79 elektriciteit en voedsel flink duurder zijn geworden. De gevolgen voor mensen, gezinnen en
80 bedrijven zijn ernstig. Financiële problemen leiden tot meer schulden, faillissementen,
81 gezondheidsproblemen en kinderarmoede. Het is pijnlijk dat steeds meer mensen in
82 Nederland moeite hebben met het betalen van hun huur, boodschappen, zorgpremie of
83 energierekening. Daarom komt het kabinet met een ongekend fors maatregelenpakket van
84 ruim 18 miljard euro, vooral ten behoeve van de lage en middeninkomens. Maar zelfs
85 daarmee kunnen niet alle prijsstijgingen voor iedereen volledig worden gecompenseerd.

86

87 Sommige maatregelen zijn bedoeld voor de korte termijn. Het kabinet werkt aan een
88 prijsplafond voor energie, zodat mensen hun energierekening kunnen blijven betalen. De
89 belastingverlaging op brandstof en de energietoeslag lopen door in 2023. De zorgtoeslag en
90 de basisbeurs voor studenten gaan komend jaar omhoog. Deze maatregelen worden onder
91 andere gedekt door een tijdelijke extra bijdrage van gas- en oliemaatschappijen. Daarnaast
92 komen er structurele inkomensverbeteringen voor lage en middeninkomens. Per 1 januari
93 gaan het minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen met 10 procent omhoog. De
94 huurtoeslag en het kindgebonden budget worden hoger. Voor werkenden daalt de
95 inkomstenbelasting en stijgt de arbeidskorting, zodat werken meer loont. Deze maatregelen
96 worden onder andere gedekt door hogere belastingen op winst en vermogen, waarbij het
97 midden- en kleinbedrijf zoveel mogelijk wordt ontzien. Uiteraard steunt het kabinet de
98 inwoners van Caribisch Nederland op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, die ook te maken
99 hebben met stijgende prijzen.

100

101 Het kabinet zoekt hierbij steeds naar de juiste financiële balans. Koopkrachtverbetering is
102 hard nodig. Tegelijkertijd is het onverantwoord rekeningen door te schuiven naar de jongeren
103 van nu, of noodzakelijk beleid te vertragen. De toekomstagenda duldt geen uitstel.

104

105 Het kabinet zal al het mogelijke doen om een breed draagvlak te krijgen voor de aanpak van
106 het stikstofprobleem. Industrie, mobiliteitssector én landbouw moeten de uitstoot naar
107 beneden brengen. Het doel is natuurherstel, een vitaal platteland en een goede toekomst
108 voor de Nederlandse boeren. Daarom is halvering van de stikstofuitstoot onontkoombaar,
109 ook vanwege gerechtelijke uitspraken en om te zorgen dat de vergunningverlening niet stil
110 komt te liggen. Tegelijkertijd zijn er begrijpelijke emoties van boeren die vrezen voor de
111 toekomst van hun familiebedrijf, waar ze zo trots op zijn, vaak al generaties lang. De omslag

112 naar kringlooplandbouw vraagt veel, maar biedt boeren perspectief op een goede toekomst
113 en een fatsoenlijk inkomen. Het is belangrijk om komend jaar voldoende tijd te nemen voor
114 de precieze uitwerking per gebied. Soms zal een andere bedrijfsvoering uitkomst bieden,
115 soms nieuwe technologie, soms bedrijfsverplaatsing, en soms zal uitkoop de beste optie zijn.
116 Ook banken, veevoerfabrikanten, supermarkten en consumenten hebben een eigen
117 verantwoordelijkheid. Het komende jaar werkt het kabinet met alle partijen verder aan
118 gezamenlijke oplossingen.

119

120 De urgentie van klimaataanpak en energietransitie wordt alleen maar groter nu er recent
121 vragen zijn gerezen over de gasvoorraad voor komende winter en onze afhankelijkheid van
122 Russisch gas. Dat vraagt om verschillende acties. Samen met de andere EU-lidstaten werkt
123 Nederland aan energiebesparing en een nog snellere overstap naar schone energie. De
124 Nederlandse gasopslagen zijn goed bevoorrad en worden nog verder gevuld. Het doel is
125 dat Nederland voor het einde van 2022 onafhankelijk is van fossiele brandstoffen uit
126 Rusland. Ondertussen moet het oog gericht blijven op de langere termijn, want de toekomst
127 wacht niet. Het streven naar 60% minder CO₂ -uitstoot in 2030 vraagt nu om actie. Het
128 kabinet richt zich op een snelle verduurzaming van de industrie, op meer windenergie en
129 groene waterstof, en op een nieuwe rol voor kernenergie. Mensen die hun huis
130 energiezuiniger maken, kunnen daarvoor subsidie krijgen. De droogte van deze zomer
131 onderstreept nog eens hoe belangrijk het is dat we voorbereid zijn op extreme
132 weersomstandigheden en ons aanpassen aan klimaatverandering.

133

134 Een belangrijke vraag voor de toekomst blijft hoe goede en persoonlijke zorg voor iedereen
135 beschikbaar en betaalbaar blijft. Nieuwe oplossingen zijn nodig. Daarin staat het begrip
136 passende zorg centraal. Dat betekent: voor iedereen de juiste zorg op de juiste plek op het
137 juiste moment. Door de eerstelijnszorg van huisartsen en wijkverpleging te versterken,
138 kunnen meer mensen dicht bij huis worden geholpen. Op basis van het Preventieakkoord
139 blijft het kabinet sportbeoefening en een gezonde leefstijl stimuleren – voorkomen is nu
140 eenmaal beter dan genezen. Corona is nog niet weg en het kabinet bereidt zich uiteraard
141 voor op de mogelijkheid van een volgende pandemie.

142

143 De situatie op de woningmarkt is nijpend. Een goed en betaalbaar koop- of huurhuis is voor
144 steeds meer mensen onbereikbaar, vooral voor starters en jongeren. Daar mogen we ons
145 niet bij neerleggen. Iedereen heeft recht op een eigen thuis in een veilige, bereikbare en
146 aantrekkelijke wijk en daar ligt een kerntaak voor de overheid. Het kabinet trekt de regie over
147 de volkshuisvesting en ruimtelijke ordening weer naar zich toe. De Nationale Woon- en
148 Bouwagenda formuleert een ambitie van 900.000 nieuwe woningen tot en met 2030. De

149 praktijk is weerbarstig, maar de urgentie is hoog en daarom is een versnelling in de
150 woningbouw dringend noodzakelijk. Samen met provincies, gemeenten,
151 woningbouwcorporaties en de bouwsector wil het kabinet die versnelling realiseren, inclusief
152 de bijbehorende infrastructuur en vervoersmogelijkheden.

153

154 Zorgen voor veiligheid in een sterke en goed functionerende rechtsstaat is een andere
155 kerntaak van de overheid. De aanpak van georganiseerde criminaliteit heeft de hoogste
156 prioriteit. Nationaal en internationaal moet het verdienmodel van de georganiseerde misdaad
157 worden verstoord. Het moet veel makkelijker worden criminele vermogens af te pakken en
158 crimineel handelen vanuit de gevangenis een halt toe te roepen. Het kabinet investeert fors
159 in een betere bescherming van de hoeders van onze rechtsstaat, zoals advocaten, rechters,
160 politici, bestuurders en journalisten. Over de volle breedte is er ruimte voor meer personeel
161 en nieuwe technologie, van Openbaar Ministerie tot rechtspraak, van politie tot fiscale
162 opsporing en van gevangeniswezen tot reclassering. Aan de preventieve kant wordt
163 samengewerkt om via opleiding, werk en begeleiding te zorgen dat jonge mensen niet in de
164 criminaliteit terechtkomen. Daarnaast werkt het kabinet aan een betere toegang tot het recht.
165 De griffierechten voor burgers en het midden- en kleinbedrijf gaan omlaag en de
166 vergoedingen voor de sociale advocatuur gaan omhoog.

167

168 Alle inwoners van Nederland moeten hun recht kunnen halen en het kabinet voelt de
169 absolute plicht recht te doen aan de inwoners van het aardbevingsgebied in Groningen en de
170 slachtoffers van de toeslagenaffaire. Het blijft pijnlijk en beschamend dat zoveel mensen en
171 gezinnen in grote problemen zijn gekomen door fouten en nalatigheid van de overheid. Alles
172 is gericht op zo snel mogelijke compensatie en zo snel mogelijk herstel. Helaas kost dat tijd,
173 ondanks de inspanningen van veel mensen en een ruime inzet van middelen. Om nieuwe
174 schrijnende situaties te voorkomen, werkt het kabinet ondertussen aan verbetering van de
175 publieke dienstverlening en daarmee aan mogelijk herstel van vertrouwen. Regels kunnen
176 en moeten eenvoudiger en minder rigide, zodat bijvoorbeeld bijstandsgerechtigden niet
177 meteen in de problemen komen als zij een extraatje ontvangen.

178

179 Deze zomer ontstond er in korte tijd een tekort aan opvangplekken voor asielzoekers, met
180 schrijnende en ongewenste situaties als gevolg, zowel voor de mensen die hier een veilig
181 heenkomen zoeken als voor de medewerkers van opvanglocaties en omwonenden. Het
182 kabinet rekent zich dit aan en werkt met gemeenten en andere betrokken organisaties aan
183 oplossingen. Ons asielsysteem is en blijft gebaseerd op het uitgangspunt dat er in ons land
184 altijd een plek is voor mensen die vluchten voor oorlog, geweld en onderdrukking. Wie hier

185 kan blijven, krijgt alle rechten en plichten om volwaardig mee te doen en in onze
186 samenleving te integreren.

187

188 Investeren in de toekomst van ons land begint met goed en toegankelijk onderwijs.
189 Kansengelijkheid betekent dat elk kind het optimale uit zichzelf kan halen en dat begint met
190 goed leren lezen, schrijven en rekenen. Daaraan geeft het kabinet de allerhoogste prioriteit.
191 Er is geld om, samen met gemeenten en maatschappelijke instanties, te zorgen voor
192 huiswerkbegeleiding, sportmogelijkheden en andere kansen voor kinderen en jongeren voor
193 wie dat niet vanzelfsprekend is. Daarnaast investeert het kabinet in meer
194 doorstromingsmogelijkheden, zodat leerlingen op een eigen moment de stap kunnen zetten
195 naar het best passende niveau. Grote investeringen in mbo, hoger onderwijs en wetenschap
196 brengen rust en ruimte voor docenten en studenten. De herinvoering van de basisbeurs
197 vanaf het studiejaar 2023-2024 moet voor jonge mensen zoveel mogelijk de financiële
198 drempels wegnemen om te gaan studeren.

199

200 Alleen met een goed opgeleide beroepsbevolking kunnen we bouwen aan een innovatieve
201 en ondernemende toekomst. Nederlandse ondernemers en hun personeel hebben tijdens de
202 coronacrisis veerkracht getoond. Het is een hard gelag dat zoveel bedrijven nu opnieuw met
203 grote problemen te maken krijgen vanwege enorme kostenstijgingen. Zeker in het midden-
204 en kleinbedrijf, dat zo belangrijk is voor ons land, hebben veel ondernemers het moeilijk.
205 Versterking van het mkb-ondernemersklimaat is nodig, bijvoorbeeld door te zorgen voor een
206 betere toegang tot financiering en ondersteuning bij verduurzaming. Het kabinet blijft ook
207 verder investeren in het toekomstige verdienvermogen van ons land. Belangrijk zijn een
208 aantrekkelijk vestigingsklimaat, ruimte voor de topsectoren en innovatieve start-ups, en het
209 benutten van alle kansen die digitalisering biedt. Belangrijk is ook een goed functionerende
210 arbeidsmarkt, zeker nu veel bedrijven kampen met personeelstekorten. Het kabinet vindt dat
211 een vaste baan de norm moet zijn en werkt daarom aan een nieuwe balans tussen vaste en
212 flexibele contracten. Goed werkgeverschap loont en ook arbeidsmigranten verdienen een
213 fatsoenlijke behandeling. Om te stimuleren dat mensen meer uren gaan werken, worden in
214 de loop van deze kabinetsperiode de kosten voor kinderopvang voor alle werkende ouders
215 bijna geheel vergoed. Het kabinet werkt aan een nieuw pensioenstelsel dat klaar is voor de
216 toekomst en beter past bij een arbeidsmarkt waarin de meeste mensen tijdens hun leven
217 meerdere werkgevers hebben. In het nieuwe stelsel is er eerder perspectief op indexatie en
218 krijgen mensen beter zicht op de opgebouwde pensioenpot.

219

220 Het is onvermijdelijk dat beleidsvoornemens vaak in geld, cijfers en jaartallen worden
221 uitgedrukt. Maar in wezen gaat het steeds om de kwaliteit van onze samenleving. In dat

222 streven is een bruisende en voor iedereen toegankelijke culturele en creatieve sector
223 onmisbaar. Het culturele leven is in de coronaperiode hard geraakt. Het kabinet investeert
224 daarom in herstel, vernieuwing en groei, want cultuur confronteert, maakt moeilijke zaken
225 bespreekbaar en verbindt mensen.

226
227 In een samenleving waarin geen plaats is voor racisme en discriminatie, en waarin iedereen
228 zich gehoord en erkend voelt, is een open blik nodig op de minder mooie bladzijden uit onze
229 geschiedenis. Niet om met opvattingen van nu te oordelen over onze voorouders, wel met
230 oog en gevoel voor wat onze geschiedenis betekent voor verschillende groepen en culturen
231 die deel uitmaken van onze samenleving. Dat geldt nadrukkelijk voor het hele Koninkrijk en
232 voor alle landen waarmee wij vanwege de geschiedenis een speciale band hebben. Door het
233 gesprek over het verleden te voeren, wil de regering bijdragen aan noodzakelijke erkenning
234 en de verbinding tussen mensen. Hoe moeilijk en emotioneel dat gesprek soms ook is, onze
235 blik op het verleden kan niet statisch zijn. Eerder al sprak de regering zich uit over het
236 optreden van de Nederlandse overheid tijdens de Jodenvervolging en het extreme geweld
237 van Nederlandse zijde tijdens de dekolonisatieperiode in Indonesië. Op weg naar de
238 herdenking van 150 jaar afschaffing van de slavernij in 2023 is er opnieuw aanleiding onszelf
239 rekenschap te geven van ook dit deel van onze geschiedenis.

240
241 Leden van de Staten Generaal,

242
243 'Tezamen zullen wij werken voor het heil van Nederland' – aldus mijn grootmoeder in 1948.
244 Het zijn woorden die steeds opnieuw actueel zijn. Laat ons in deze onzekere tijd hoop en
245 hernieuwd vertrouwen putten uit de wetenschap dat maatschappelijke vernieuwing in ons
246 land altijd stapsgewijs en door samenwerking wordt bereikt. Zo was dat in het verleden, zo is
247 het ook nu. Vanuit die gedachte wil de regering, samen met u en samen met alle positieve
248 krachten in ons land, blijven werken aan oplossingen voor vandaag en een goede toekomst
249 voor alle inwoners van het Koninkrijk. U mag zich in uw belangrijke werk gesteund weten
250 door het besef dat velen u wijsheid toewensen en met mij om kracht en Gods zegen voor u
251 bidden.